

Onslongahuset

TORPRUIN I SLAGTOFTASKOGEN

av Per-Gunnar Mörck

Det har gått många år, över ett halvsekel, sedan jag bodde i Hörby. Nästan varje kväll tog jag ut cykeln och ropade till mina föräldrar, jag tar en tur, hemma innan det är mörkt. Färden gick till Fulltofta och Slagtoftaskogarna. Bara fågelsång och vindens lätta brus i trädköparna bröt tystnaden. Jag trivdes med detta och färderna blev ibland uppemot milen, kanske mer.

Nu har jag återvänt, inte med cykel utan med bil. Tillsammans med Bodil Pedersen och hennes man Roland har jag skådat mina förfäders boningar, om än bara ruiner idag. Då jag cyklade i dessa skogar visste jag inte att en av mina rötter fanns att söka just här, Fulltofta nr 8. Nunnäs nr 8 och 9 samt Röingehus.

Men denna dag var huvudmålet Onslongastugan, som idag är en välbevarad ruin. Här levde under senare delen av 1800- talet torparen Nils Håkansson och hans hustru Karna Andersdotter. Nils Håkansson föddes den 7 maj 1829 i Vanstad. Hans föräldrar var åbon Håkan Nilsson och Stina Hansdotter på Vanstad nr 2. Nils hade en 5 år äldre syster vid namn Kjerstina. Nils och Kjerstina växte sorglöst upp på gården och de hade det förhållandevis gott ställt. Mor Stina hade sett till att de båda barnen fick en god uppfostran, att när de kom ut i livet både kunde läsa och skriva. I ett husförhör hade båda litet a i innanläsning.

I slutet av 1843 eller i början av 1844 blev fadern sjuk och började hosta blod. Han förstod med en gång vad det var. Till en början försökte han hålla det för sig själv men Stina förstod snart att det inte stod rätt till och då fick Håkan tala om vad han fruktade att det var. Både barnen fick nu större ansvar och speciellt Nils fick lära sig betydligt mer av hur ett lantbruk fungerade än tidigare. Om han hörde på fick tiden utvisa.

Den 27 december 1844 avled Håkan i lungrot. Då var Nils 15 år och Kjerstina 20 år. Stina och barnen fortsatte att bruka gården men efter två års

tid gick det inte längre. Den 24 oktober 1846 flyttar gossen Nils Håkansson, 17 år, till Lövestad där han får plats som dräng hos husman Ola Olsson. Inte långt från Vanstad och Lövestad ligger byn Onslunda. Här föddes den 13 januari 1823 Karna, dotter till dragon Anders Id och hans hustru Signe Persdotter. År 1844 bodde de på Onslunda nr 18 för att sedan flytta till nr 54.

Efter att ha varit piga på några gårdar i Onslunda flyttar Karna till Lövestad den 24 oktober 1849. Som många andra byar vid den här tiden var Lövestad inte någon större ort. Kanske var det vid en skördefest som de båda träffades. De båda flyttar året efter och får plats på Tranås nr 7 och den 6 april 1851 står bröllopet och samtidigt döps deras dotter Johanna i Tranås kyrka. (Idag Skåne - Tranås)

Åbon Nils Håkansson med familj flyttar till Onslunda 1851 och samma år till Vanstad nr 2. Då är Nils f.d. åbo. 1852 flyttar de tillbaks till Onslunda och familjen blir inhyse på nr 54. Här stannar de till 1861. Nils tar de arbeten som finns i byn. Den 29 oktober 1853 föds Anders och den 19 juli 1860 Christina. Deras dotter Johanna avlider i bröstsjuka den 21 juni 1858 i sitt sjunde år.

Den 10 april 1855 avlider Karnas mor och familjen bor nu hos fadern Anders Id som avlider den 23 januari 1861 i bröstsjuka. Efter begravningen försvinner Nils med familj från Onslunda utan flyttningsbetyg från pastorn som under de närmsta åren letar efter dem. Han får reda på att de vistas på socknen men det är inte sant. Nils ha skaffat fram en liten kärra som han och hustrun drar. På kärran finns plats för bohag och barnen. De går på nätterna och vilar på dagarna. 1861 (dag finns inte antecknat) kommer de till Skotthusagård som tillhör Övedskloster.

Nils och Karna trivs inte på Skotthusa, utan precis som i Onslunda försvinner de utan flyttningsbetyg en natt i slutet av maj 1863. Nu är det

pastorn i Öved som undrar var de är och skriver i husförhörsboken att de vistas på socken. Detta stämmer inte heller. Nils har packat den lilla kärran i smyg och en natt ger de sig iväg. De tar vägen mot Bjärsjölagård, men när de hör bruset från den lilla ån som flyter under bron säger Nils till sin hustru att här stod ett stort slag för ett par hundra år sedan. Tänk vad du kan, Nils! Denne svarade att det hade han hört uppe på gården. (Slaget vid Borst stod vid bron den 25 mars 1644. Ett bondeuppbåd slogs ner av ett svenskt kavalleriförband under ledning av fältmarskalk Gustav Horn). Nils och hans lilla familj fortsatte sin vandring så länge det var natt, på dagen vilade de i en lada eller vid gropkanten.

Nils anade att fjärdingsmannen var på jakt efter dem så det blev inga långa pauser. Hur orkade Karna med dessa strapatser, höggravid och ingen ungdom längre och då hon precis hade fyllt de fyrtio? De passerade Hörby och begav sig norrut mot Slagtofta. Plötsligt sa Karna, nu går det inte längre, vattnet har gått och barnet är på väg. Nils stirrade vilt omkring sig. De befann sig på en liten väg och det var helt mörkt. Så tyckte han sig se ett fladdrande ljus en bit in i skogen. Vänta här, skall se vad det är och Nils rusade iväg och fann mycket riktigt ett hus. Han började banka på dörren som efter en stund öppnades sakta och en mansperson frågade vad som stod på färde. Nils hasplade ur sig att hans fru höll på att föda ute vid vägen. Då uppenbarade sig frun i huset som genast fick klart för sig vad som stod på. Drängen skickades efter barnmorskan och pigan fick order om att värma vatten och hämta rena lakan. Bonden som hette Olof Andersson skickades tillsammans med Nils för att hämta Karna och barnen.

Natten den 8 juni 1863 födde så Karna ett välskapt gossebarn på Slagtofta nr 3. Dagen därpå gjorde de sig redo att vandra vidare. Då drog Olof Nils till sidan. Innan ni vandrar iväg vill jag visa dig något. Kom med här och så traskade han på så Nils fick svårt att hänga med. Efter en stund kom de fram till en liten stuga. Han visade runt och sa ingenting. Plötsligt stannade han framför Nils och sa jag behöver en dräng till. Jag har stora marker och jag såg hur stark du var när du bar din

hustru från vägen och in i vårt hus. Huset står tomt, det är bara att flytta in. Nils lovade prata med sin hustru och visa henne stugan och skulle ge svar snarast.

Så kom det sig att Nils och Karna med barnen flyttade in. Nils började genast röja upp efter den siste hyresgästen. Det var inte långt mellan torpet och gården. Olof Andersson och hans hustru Betty Olsson hade tre barn i samma ålder som familjen Håkanssons, nämligen Otto, Antoinette Ottelia och Alina Maliena. Barnen lekte tillsammans i den vida skogen som omgav husen, klättrade i träd, byggde kojor och mycket annat roligt. Men det fanns också stunder då man måste hjälpa till hemma.

Men så hände det som inte fick hända. Olofs hustru Betty blev sjuk och kom på sjukhuset där hon avled i en njurinflammation kallad Brights sjukdom. Hon blev 28 år. Död den 14 juli 1869 och begravd den 25 augusti i familjegraven på Hörby gamla kyrkogård. Nils och Karna följde henne till den sista vilan.

Nils och Karna ställde sedan upp och passade Olofs barn tills Olof gifte om sig den 26 december 1871 med Maria Thorsdotter från Hörby. Nils och Karnas son Anders, född 1853 i Onslunda, flyttar ut från hemmet 1870 och får plats som dräng i Häggenäs, Fulltofta socken. Här stannar han i två års tid och i april 1872 flyttar han till Bornholm.

Deras andra son Håkan, som föddes 1863 i Slagtofta, flyttar till Råbygård 1880 och blir dräng. I januari 1882 stiger han på en båt med destination Amerika. Deras dotter Christina, född 1860 i Onslunda, flyttar hemifrån 1878 och blir piga i Fulltofta prästgård. Flyttar året därpå till Gudmuntorp och Böstofta nr 3. 1883 flyttar hon till Harlösa klockareboställe där hon är piga tills hon gifter sig den 22 maj 1886 med skraddare Nils Mårtensson Målin och bosätter sig på Harlösa nr 21.

Livet gick vidare i den lilla stugan och paret blev allt äldre. Karna blev kutryggig och fick svårt att gå och efter att ha varit ute och hämta ved så satt hon sig på en stol. Här fann Nils sin hustru den 2 januari 1893 då snön yrde kring knutarna och kölden gjorde sig påmind. Han förstod genast

att hon var död. Om tolv dagar skulle hon fyllt 70 år.

En dag några år senare kom Olof Andersson på besök. Han omtalade att han skulle sälja all sin mark och flytta till ett hus vid Råbygatan i Hörby. Han hade varit hos läkaren i Hörby som hade upplyst honom att han måste trappa ner då hans hjärtfel hade blivit allvarligare. Jag har pratat med köparen så du får bo kvar om du ställer upp när han behöver hjälp. Året var 1896.

Olof Andersson var storbonde. I bouppteckningen över hans hustru Betty 1869 ägde de följande:ronoskatte auguments hemmanet nr 2 28/1152 mtl Kronoskatte rusthålls hemmanet nr 3 3/8 mtl Utsocknes frälse hemmanet nr 4 3/16 mtl och nr 5 2/2560 mtl Insocknes frälse hemmanet nr 6 5/16 mtl

Alla gårdarna i Slagtofta och värderade till 23 000 kronor.

Nu sålde han en efter en och flyttade till Hörby. Han avled i sitt hem den 21 september 1911, 79 år gammal. Då hade Nils varit död i fem år. Han avled den 16 juni 1906 i den stuga som fick namnet Onslongahuset. Han blev 77 år. Alla blev begravda på gamla kyrkogården i Hörby. För Nils Håkansson och Karna Andersdotter blev det fattigmansbegravning medan Olof Andersson begravdes i familjegraven.

Efter att ha gått igenom mängder av kyrkoböcker, husförhörböcker, och annat material inställer sig frågan, när byggdes torpet? Troligen var det år 1827.

Detta år flyttar skogvaktare Lars Borgström och hans hustru Botilda Påhlsdotter in. Lars bodde här till sin död 1835 eller 1836. Någon anteckning finns inte i dödboken. Det var brukligt att inte skriva detta om personen i fråga tagit livet av sig. Huset stod öde under åren 1836-1839. Åke Nilsson flyttar hit i slutet av 1839. Han bor kvar till 1841 då han flyttar till Hörby. Ny boende blir det i Ola Andersson och hans hustru Johanna Krones. Ola är sällan hemma, han var vad man kallar för en lumpegubbe. Strök omkring på bygden och samlade lump. Hans hustru avled i februari 1849 och Ola bodde kvar till 1857 då man tog honom till fattighuset i Hörby. Men ränderna gick inte

ur. Trots att han var sjuklig fortsatte han med sitt lumpsamlade.

1857 flyttar skomakare Carl Ekberg in. Han stannar till 1860 då han flyttar till Hörby. Detta år inflyttar den blivande ägaren till Slagtofta nr 3 Olof Andersson med sin fru Betty Olsson. De kommer från Hallaröd. Under åren 1860 - 1863 står torpet på nr 3 öde. Och 1863 inflyttar sålunda Nils Håkansson och Karna Andersdotter med sina barn. Efter Nils Håkanssons död 1906 blir huset åter öde och så småningom faller taket Självsådda träd börjar växa i huset och deras rötter stjälper lite av murarna. Trots detta är det en fin ruin idag.

Några hundra meter från torpet och vid sidan om en skogsväg finns ett relativt stort område med stenar lagda i fyrkant. Dessa fyrkanter ligger lite var stans och är olika höga. Från en halv meter till uppemot en och en halv samt upptill en meter i fyrkant. Det kan vara så att man ansåg att det var för långt till en gärdesgård och istället samlat ihop stenarna. Här kan ha varit en fälad, men idag växer det träd på området. Dock måste man beakta att det är närmare 150 år sedan detta gjordes. (1860-talets senare del.)

Vill du veta mer om torpruiner i Slagtofta och Fulltoftaskogarna?

Gå då in på www.torpruiner.se

Källor:

Landsarkivet i Lund

Kyrkoböcker i Vanstad, Onslunda, Lövestad, SkåneTranås, Öved, Konga, Fulltofta, Hörby, Gudmuntorp och Harlösa.

Bouppteckningar och lagfartsprotokoll i Frosta Häradsrätts arkiv.

Sveriges dödbok.

Lantmäteriet.

Tidningsarkivet i Lund.

© Berättelse av Per-Gunnar Mörck.

Har även publicerats i Skåne Genealogen 2014 Nr 2.